

ROTHSCHILD 69

פרדה לבנה // על תערוכת היחיד של ליהי תורג'מן // נועם סגל

2.1- אנחנו עושים לנו תמונות של עובדות.

2.11- תמונה מציגה מצב עניינים במרחב לוגי: את קיומם ואי-קיומם של מצבי-דברים.

2.12- תמונה היא מודל של המציאות.²

בתערוכה שני טריפטיכונים וציור. "קבר שייח", "שדים" ו"לוח" הן שמות העבודות בהתאמה.

ליהי תורג'מן, ציירת הפועלת במסורת שכלתנית שעוסקת בשבר בין המדעי למקרי, מנסה ללא לאות להכפיף את ציוריה תחת חוקים וחישובים מתמטיים. היא מייצרת לעצמה קונספטים שונים ומגבלות ציוריות מגוונות, אותם היא מטילה על המשתנים האינטואטיביים בעבודתה.

תורג'מן פועלת מזה שלוש שנים בחלל ישן ומתקלף, מסועף מסדרונות, חדרים, תאים ומעברים לא ברורים, שעקבות הזמן השתלטו עליו. החלל היה בית ספר שנסגר והוא עתיד לההרס על מנת להפוך למגדל מגורים חדש. האמנית פרסה את משטחי הבד הענקיים עליהם היא עובדת בכל החללים בבניין. בדיה שעונים על הקירות בהם פשעו נגעים ירוקים, שקעוריות אפרפרות ומשקעים חומים. ליהי משעתקת כתמים אלו אל תוך ציוריה, עוסקת בתיעודו של הגורם הפולשני והמשתלט, הבלתי ניתן למיגור. כתמים מקריים אלה, מוכפפים ביצירתה לעולם של חוקיות גיאומטרית ואובייקטיבית. חשיבתה מבקשת להמשיג את הקונטינגנטי, למשמעו ולביתו אל תוך מערכת הנדסית. הכתמים הספורדיים על הבד מוצאים עצמם בתוך מבנים ארכיטקטוניים, פסאודו מודלים הנדסיים.

נראה שחווית היצירה הממושכת בחלל שמעמת את הפדגוגי עם המופרע חלחלה לתוך עבודותיה. הקונפליקט בין תפיסה לינארית ופרוגרסיבית, נאורה ומודרניסטית, לבין יסוד מיסטי, כאוס בלתי צפוי של טבע מתפשט והתפרסויות לא סדירות של אורגניזמים, מתקיים אצלה ביחס א-היררכי, בו אף תפיסה לא מקבלת עליונות על פני השנייה.

המבנים, "קבר שייח" והחלל בתוכו שוכנים ה"שדים" מופיעים כארכיטיפים סכמטיים של אתרי קדושה. באופן כרונולוגי על הבד הופיעו קודם הדמונים עצמם, שהם שיעתוקי כתמי הזמן מהקיר, המהווים את המצע הציורי עליו מתבצעת הפעולה השכלתנית. רק לאחר מכן חשבה תורג'מן על האדריכלות הראויה לאכלס את המופע המוזר הזה. התוצר הסופי מעלה מחשבות כפירה על "צלם בהיכל" ועל האיסור בדבר "לא תעשה לך כל פסל וכל תמונה"³. במובן זה בציורים שוכן עימות ערכי נוסף, בין אפיקורסיות לאמונה ובין הדתי והשמימי למדע ולאבריו הגשמיים של הטבע.

1 פרד הוא בן כלאיים של זיווג חמור עם סוסה או של אתון עם סוס. הפרד עקר אף כי יש לו את כל סימני המין החיצוניים. פרד ממין נקבה נקרא פרדה.

2 לודוויג ויטגנשטיין, מאמר לוגי פילוסופי, ע"מ 11. הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב 94.

3 שמות כד

בצורה היא מתעקשת לייצר מהלך מושכל עבור הכתמים המקריים, שהיא עוקבת אחר התפתחותם במהלך דקדקני. הכתמים לא מתועדים במובן המדעי, כתופעות הנחקרות המעבדה, אך הם מונצחים בצורתם הטבעית ללא התערבות מצד האמנית. היא מתעדת כך את פגעי זמן, התכלות החומר, ואגב כך מייצרת מטבע משמעות חדש מתוך הנצחת הישן והקונטנגנטי.

תורג'מן חושבת את הכתמים הללו כדמונים, היא מבקשת את משמעות השדים ורוחות הרפאים לעבודתה. הדמוני הוא זה שלא ניתן למשמוע ולמשטור. במובן המודרניסטי, תפקודו באופן זה מייצג את פחדינו העמוקים; את המקרי, הפולחני והפרימטיביסטי, את זה שלא ניתן לבייתו. במובן הדתי, הדמוני הוא היפוכן של אמונות מונותאיסטיות מתקדמות, הוא מייצג ריבוי, עולם מסטי וקשר לשטן. בשיח האמונה הוא מאשש את קיומה של אמונה כזו ובו זמנית פותח פתח לדיונים תיאולוגיים על טוב ורע.

הציורים מתארים עמדת ספק קיומית של שאלות הנוגעות לאמונה. אמונה ביסוד פנימי או חיצוני, אמונה בדתות או במדע וסקולריזציה. בתוך כך הם מתמודדים עם משבר המודרניזם ומבקשים לייצרו כמערך חדש של פעולה. אלו לא דווקא משמעויות חדשות שעולות מעבודותיה אלא בחינה של אופני קיום, דגש על דרכי הפעולה, וגלגול של מטבעות משמעות. עבודותיה מבקשות לתאר את הגלגול של "איך דברים פועלים בעולם" ולא מה משמעותם.

בספרו "On the Modern Cult of the Factish Gods"⁴ דן ברונו לאטור בפרקטיקות הפעולה והתצוגה של הדת והאלים בעולם אל מול פרקטיקות התצוגה והפעולה של הכת המדעית. הוא מציע לבחון את שני מהלכי הפעולה של שני הקונסטרוקטים החברתיים הללו ככאלו הפועלים באותן אסטרטגיות וכמבקשים את אותה ההילה. שתי הפרקטיקות מבקשות לייצר עולם בו יש אמת אחת אוניברסלית אולם לשיטתו אף אחת מהן אינה מנותקת מאופני הפבריקציה שלה המכוננים את מעמדה בעולם. הוא דן בנטייתו של האדם המודרני לשייך ספק ופקפוק לאובייקטים בהם מוטמע מיתוס כלשהו (פסלונים, טקסים וחפצי קדושה), אולם מציע קריאה בה "עובדות מדעיות" המלוות באותו המיתוס של אמת אחת, לא נשפטות על ידי האדם המודרני באותו האופן כמו אובייקטים. בגלל סדר שיח מסוים ואופן פעולה של משפט לוגי אל מול אובייקט פטישיסטי, האדם המודרני לא חושב על אופני פבריקציית העובדות "המדעיות ואובייקטיביות" המסדירות את חייו.

במובן מסוים, תורג'מן מציגה את אופני הפעולה הללו בעבודתה, תוך יצירתו של מרחב שיווני המאכלס את שתי ה"אמיתות". היא מייצרת לכל "אמת" הילה שוות ערך, תוך מיקום קומפוזיציוני בו שתי המערכות מחלחלות זו לתוך זו. המיתולוגיה עולה בצורה כמטבע משמעות העוטף הן את המדעי והגיאומטרי והן את המיסטי והרליגיזי. היא מאפשרת מיתוס ויזואלי שיווני לשני העולמות, אך בתווך זה הצופה נמצא בלימבו.

בעבודה "לוח" מתרחש תהליך שונה במקצת. העבודה מתפקדת כסוג של אינדקס, מהלך מדעי ומודרני בפני עצמו, בו האמנית מבקשת לעשות גנאלוגיה לסימנים בעבודותיה. תורג'מן פורסת בעבודה זו רשת גיאומטרית המחברת בין הסימנים השונים מעבודותיה, אבל חקירה תעלה כי גם סימנים אלה הם חסרי מסומן, והתייצרו על הבד הודות לקיר ששכן מאחוריו. במרכז של הלוח נמצאת דמות אדם, מסומנת כמו מטרה במטווח. מהדהדת את הוויתו המצויה במשבר אמונה.

4 Bruno Latour, *On the Modern Cult of the Factish Gods*, Duke university press 2010.